

Åldersbestämning av älg

Illustrationer : Rolf Svensson

Copyright Jägareförbundet

Rengör käkarna genom att skära bort köttet och låt de hänga luftigt (ej i plastpåse). Om de kokas låt de inte koka för länge.

- Fjolingar och kalvar kan man åldersbestämma direkt genom att titta på tänderna.
- På äldre älgar måste man säga tänder för att kunna åldersbestämma.

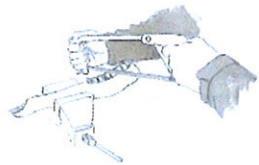
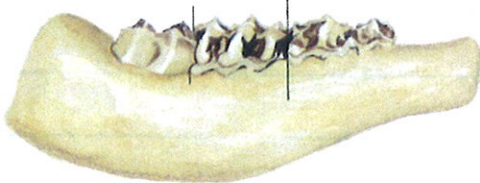
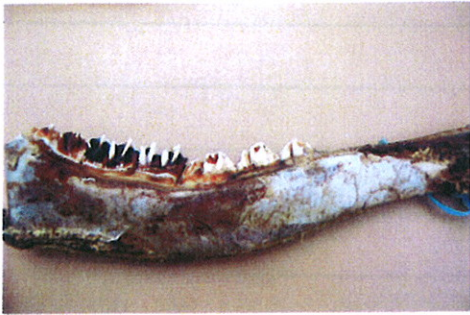

Illustration : Rolf Svensson

Kalven har fyra kindtänder där den tredje är tredelad.

Illustration : Rolf Svensson

Fjoling som tappat mjöltkänderna. De tre främsta vitare än de andra. Ingen är tredelad.

Ålder bedöms bäst genom att såga en kindtand, men man kan genom att titta på framtänderna få en första överblick om älgen är yngre eller äldre. Vid fyra års ålder brukar en brun rand på tandeggen framträda. Bilden visar en fyra år gammal älg tjur där den första antydning till brun rand på tandeggen syns.

Illustration: Rolf Svensson

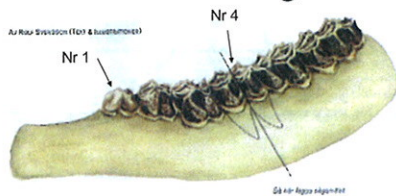

Matolja, filar eller sandpapper, lupp.

Märk ut käkarna.

Vilken tand sågas ?

Man sågar den fjärde tanden räknat framifrån i käken. Viktigt att snittet läggs emellan den fjärde tandens båda spetsar, men vinklas något så att detta kommer att falla i "valvet" mellan de båda rötternas infästning i käkbenet.

Illustration : Rolf Svensson

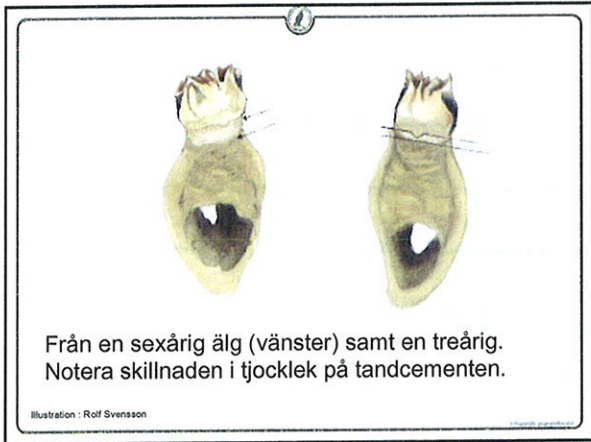
Felsågat – för rakt sågat, måste vinklas mer.

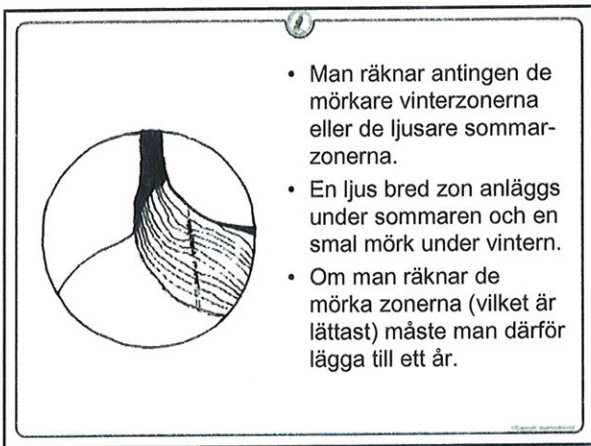

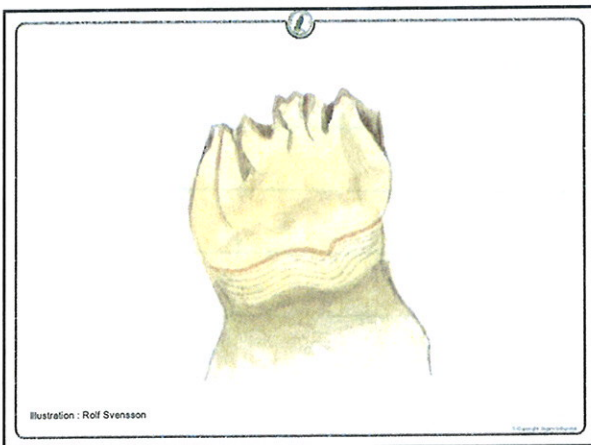
Använd fil eller sandpapper och slipa sågytan för att få årszonerna att framträda tydligare.

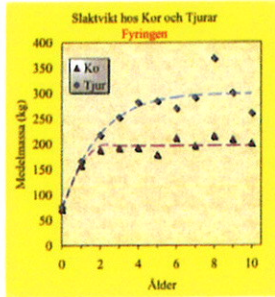
Använd gärna ytterligare en finare fil eller ett finare sandpapper.

Resultat

Lär dig bestämma älgens ålder

Hur många gånger har inte jaktlaget samlats vid den skjutna älgen och genast börjat diskutera älgens ålder? En diskussion som brukar fortsätta i slaktboden.

AV ROLF SVENSSON (TEXT & ILLUSTRATIONER)

Genom att studera älgens tänder kan jägaren åtminstone grovt få ett snabbt svar. Av en kalvs eller en fjolings tänder kan den rutinerade älgkännaren också se vilka förutsättningar djuret haft det första levnadsåret.

Den som vill veta exakt ålder på en äldre älg måste ta till såg, smärgelduk och förstoringsglas.

På följande sidor beskrivs hur älgens tandutveckling, färg och slitager information om hur gammal en älg är. Läs också de detaljerade instruktionerna om hur det går till när älgens "årsringar" räknas för mer exakt åldersbestämning. □

Räkna älgens tänder

Det säkraste sättet att få en uppfattning om den fällda älgens ålder är att undersöka tandutvecklingen eller tandslitaget.

För en mera exakt åldersbestämning måste fjärde kindtanden i underkäken framifrån räknat sågas itu och tandens "årsringar" räknas.

Men med lite vana går det att genom tandutvecklingen och tandslitaget särskilja åldersgrupperna årskalvar, fjoling och äldre älgar utan att genomföra den mer arbetskrävande sågningen.

När kalven föds har den i varje underkäkshalva tre framtänder, en hörntand och tre kindtänder vilka alla är mjölk-tänder. Under sommaren tillkommer en fjärde kindtand, den första permanenta tanden. Vid jakttidens början har kalven fyra kindtänder i varje underkäkshalva.

Den tredje kindtanden är i sin första uppsättning, som mjölk-tand, tredelad men som permanent tand tvådelad. Vid normal tandutveckling växer från december till februari ytterligare en permanent kindtand fram.

Under andra sommaren, när älgen är fjoling, växer den innersta permanenta kindtanden fram. Är nu älgen i god kondition byts alla mjölk-tänderna ut så att djuret under sin andra levnadshöst har en fullt utvecklad tanduppsättning. □

Kalven har under sin första levnadshöst i varje underkäkshalva fyra kindtänder (varav den tredje tanden är tredelad) samt tre små framtänder och en hörntand. Den fjärde tanden framifrån räknat är den enda permanenta tanden.

Fjoling har andra levnadshösten sex kindtänder, varav den innersta tanden ofta inte är helt utvuxen. Är fjoling normalt utveck-

lad kan den särskiljas från äldre älgar på att de tre främsta kindtänderna är betydligt ljusare än de tre inre kindtänderna som inte föregåtts av mjölk-tänder.

Hos denna svagt utvecklade fjoling sitter tre mjölk-tänder kvar som mörka skållor över de framväxande permanenta tänderna.

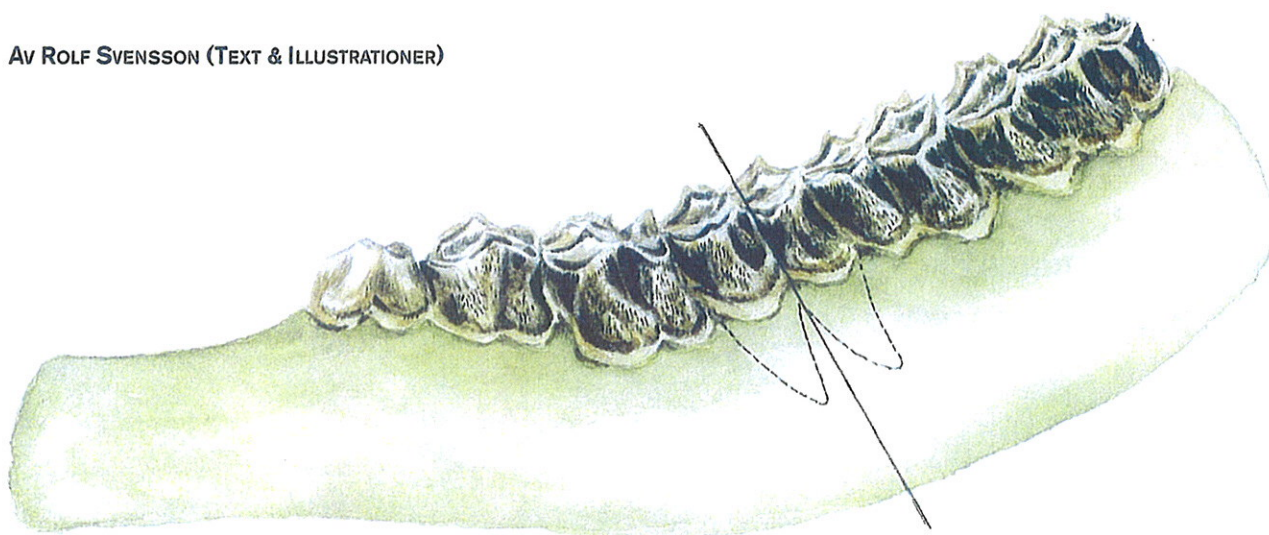
De mörka tänderna kan lura en att tro att älgen är äldre än den är. Tittar man noga ser man ner mot tandkötet de ljusare permanenta tänderna växa fram. Om man bedömer älgen kroppsmässigt som en fjoling tar man en kniv och bryter försiktigt ner mot tandhalsen. Då lossnar lätt den tredelade mjölk-tanden som sitter som en skålla över den framväxande permanenta tvådelade tanden.

I takt med stigande ålder blir kindtänderna mörkare och mörkare. Tandslitaget blir tydligare ju äldre älgen är och är delvis beroende av i vilken miljö älgen lever. I jordbruksbygder, där älgarna utnyttjar åkermarkens grödor, får de i sig jordpartiklar vilket sliter på tänderna till skillnad från älgar som lever i ren skogsmiljö utan nedslipande jordpartiklar.

Det behöver inte vara särskilt svårt att bestämma en älgs exakta ålder. Här visar vi hur man gör.

AV ROLF SVENSSON (TEXT & ILLUSTRATIONER)

Så här läggs sågsnittet.

Bestäm älgens ålder

Pålagringen är årstidsbunden med en större pålagring under sommarhalvåret och en mindre nästan obefintlig under vinterhalvåret.

På detta sätt bildas av tandcementen, som årsringarna i ett träd, zoner i tandrotens yttersta skikt. Genom att räkna antalet zoner framgår djurets ålder.

För åldersbestämningen används fjärde kindtanden i underkäken framifrån räknat. Utrustningen som behövs är ett skruvstäd, en bågfil, en finräfflad

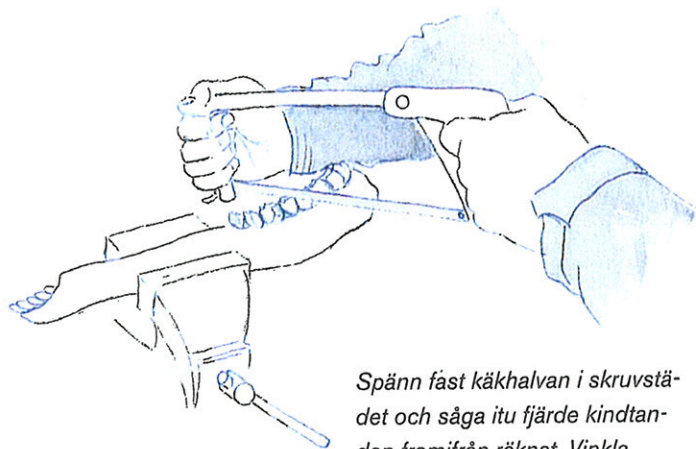
fil, fin smärgelduk och ett förstoringsglas med åtta eller tio gångers förstoring.

Tillvägagångssättet för åldersbestämningen är följande. Först sågar man från älghuvudet loss underkäkshalvan med alla kindtänderna. Därefter fryses lämpligen underkäkshalvan. Man bör inte koka käkhalvan då det finns risk att tandcementen blir otydlig eller faller isär.

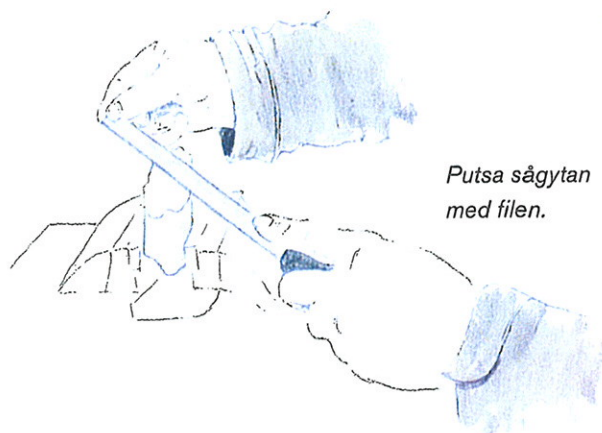
Käkhalvan tas direkt ur frysen och tanden sågas itu. Låter man käken tina

innan sågningen blir ytan blodig och slamsig vilket försvårar möjligheten att se årszonerna. Sedan tanden sågats itu slipas ytan till, först med filen och sedan med smärgelduken.

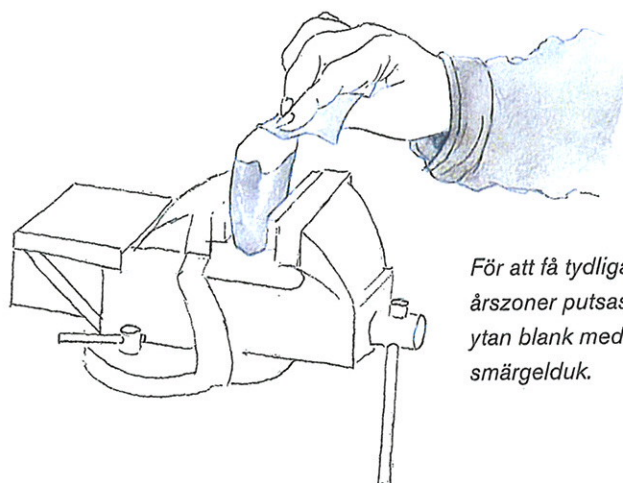
På en del älgar kan det vara svårt att se årszonerna. Genom att gnida in lite fett på ytan brukar det efter en stund vara lättare att se zonerna. Lättast går det att räkna zonerna på älgar från tre till åtta års ålder. Därefter blir årszonerna så täta att det kan vara problem att hålla isär dem. □

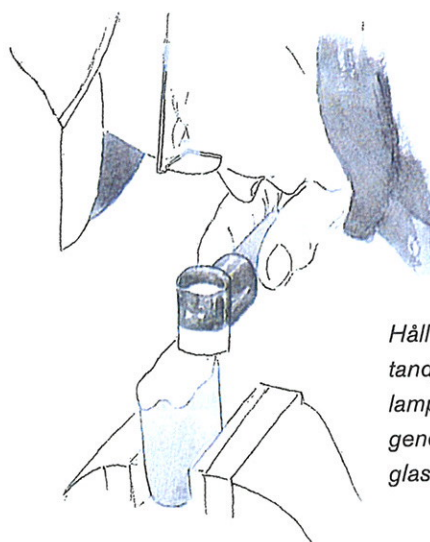
Spänn fast käkhalvan i skruvstället och såga itu fjärde kindtanden framifrån räknat. Vinkla sågen något så snittet kommer mitt emellan rötterna på tanden.

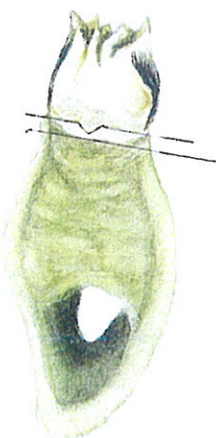
Putsa sågytan med filen.

För att få tydligare årszoner putsas ytan blank med smärgelduk.

Håll den polerade tandytan under en lampa och titta genom förstöringsglaset.

Detaljbild på tandcementen med årszonerna på en sexårig respektive treårig älg. Notera den stora skillnaden i tjocklek. Årszonerna framträder liknande årsringarna i ett träd. Normalt syns ingen årszon från älgens första levnadssommar. Till antalet räknade zoner som utgör älgens ålder ska därför tilläggas en zon, det vill säga ett år.

Titta på framtänderna

När jaktlaget samlas runt skytten vid skottplatsen uppstår ofta diskussion om hur gammal älgen är. Genom att titta på framtänderna går det att få en indikation på om älgen är yngre eller äldre än fyra år.

Precis på framtändernas tandegg framträder en brun rand när älgen är ungefär fyra år gammal. Randen blir tydligare ju äldre älgen är.

Rolf Svensson

Titta på älgens framtänder. Precis på tandeggen framträder en brun rand när älgen är cirka fyra år gammal.

Tänderna kommer från en fyra år gammal, udda tolvtaggad tjur. Här syns den första antydning till brun rand på tandeggen.

Oftast är den tydligast i kanten på tanden. Tjurens ålder är fastställd genom räkning av årszonerna på fjärde kindtanden.

Här framträder den bruna randen mycket tydligt på en sex år gammal älgko.

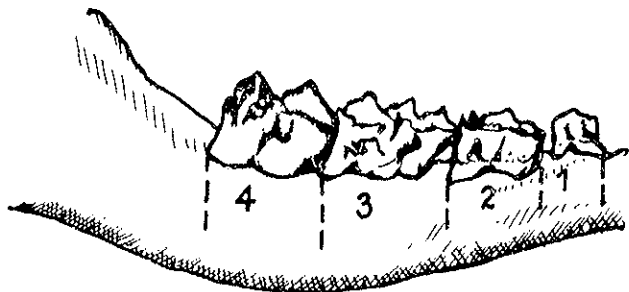

En sex år gammal 18-taggad tjur. Den bruna randen syns tydligt. Lägg märke till att tjuren har nio framtänder mot normalt åtta. Tänderna sitter hoptryckta och ett par är inklämda i varandra.

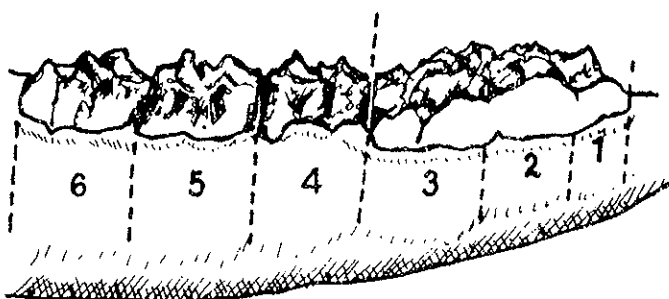
När älgkalven föds har den tre framtänder, en hörntand och tre kindtänder i varje käkhalva; samtliga mjölkötänder. På bilden en tidigt utvecklad kvigkalv, slaktvikt 78 kilo, skjuten den 14 december 2007 i Ryssby, Kalmar län. På vänster sidas käkhalva har den permanenta tanden kommit långt och är så bred att den nästan ger ett onormalt intryck. På höger sidas käkhalva kan man skönja begynnande tandväxling. Denna tidiga tandväxling tyder på en kalv i god kondition. Kalven är född tidigt i vegetationsperiodens början och har kunnat tillgodogöra sig näringsrikt foder under sina första levnadsmånader.

ÅLDERSBESTÄMNING AV ÄLG

KALV

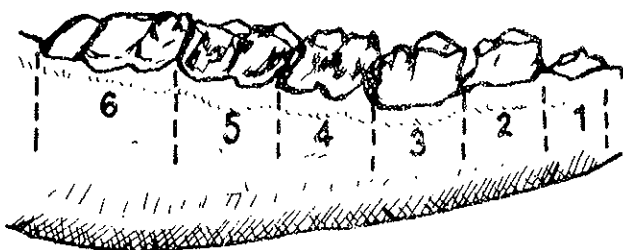
Fyra kindtänder. De tre främsta är mjölkttänder.

FJOLING

1 1/2 ÅR (sent utvecklad)

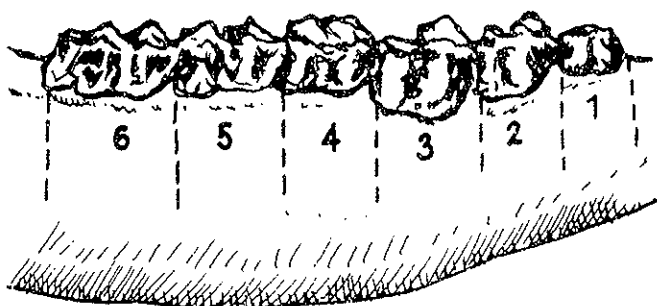
Sex kindtänder. Mjölkttänderna (de tre främsta) är hårt nötta och sitter kvar som skällor ovanpå de nya framväxande tänderna.

FJOLING

1 1/2 ÅR (tidigt utvecklad)

Sex kindtänder. De tre främsta är nya och vita.

ÄLDRE ÄLG

2 1/2 ÅR OCH ÄLDRE

Sex kindtänder. Alla mer eller mindre mörka. Med tilltagande ålder får älgen alltmer nötta tänder.